

Miten äidinkieltä osataan 7. luokan alussa?

Perusopetuksen 6. vuosiluokan suorittaneiden äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulosten arviointi 2002

Opetushallitus arvioi lokakuussa 2002 äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistuloksia perusopetuksen 6. luokan suorittaneilta. Lähes sadan otoskoulun lisäksi koe järjestettiin 96:ssa otokseen kuulumattomassa koulussa, joissa koko oppilasikäluokka teki kokeen oppilaitoksen ylläpitäjän järjestämässä arvioinnissa. Näiden koulujen tulokset olivat keskimäärin samat kuin otoskoulujen oppilailla sekä koko kokeessa että kokeen eri osa-alueilla. Kaiken kaikkiaan arviointitehtäviin vastasi yli 20 % oppilasikäluokasta (N=12 756).

Tässä arviointia koskevassa yhteenvedossa esitellään lyhyesti mm.

- Arvioinnin lähtökohdat
- Otanta
- Kokeen rakenne
- Kokeen toteutus otoskouluissa
- Miten koevastauksia käsiteltiin?
- Koetulokset
- Koetuloksiin yhteydessä olevat tekijät
- Oppilaiden arvosanat
- Keskeiset havainnot ja arvioivat päätelmät

Lisätietoja arvioinnista antaa opetusneuvos Hannu-Pekka Lappalainen, sähköposti hannu-pekka.lappalainen@oph.fi, puhelin 040 348 7605.

Arvioinnin lähtökohdat

Arvioinnin tarkoituksena oli saada luotettava yleiskuva oppiaineen osaamisen tasosta perusopetuksen 6. luokan suorittaneilla. Tehtävät laadittiin peruskoulun opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden mukaan. Arviointi oli luonteeltaan sekä summatiivinen että yläluokkien opetuksen suunnittelun kannalta myös diagnostinen. Mukana oli niin perus- kuin vaativampiakin tehtäviä lukemisen, kirjallisuus- ja tekstitiedon, kielentuntemuksen ja kirjoittamisen alalta.

Koetehtävien suunnittelussa kiinnitettiin huomiota siihen, että voidaan saada luotettavia ja vertailukelpoisia tuloksia. Tehtäväehdotuksia kokeiltiin etukäteen 22 opettajan opetusryhmissä kaikkiaan 669 oppilaalla. Monipuolisen tiedon saamiseksi laadittiin kaksi vaikeustasoltaan samantasoista tehtäväsarjaa satunnaisesti otoskouluihin jaettaviksi.

Otanta

Arvioinnin tiedot kerättiin ositetulla otannalla 98 suomenkielisestä peruskoulusta, jotka edustivat kattavasti eri läänejä, EU-tavoitealueita ja kuntaryhmiä. Oppilaat poimittiin arviointiin kouluissa 7. vuosiluokan opintonsa aloittaneista systemaattista tasaväliotantaa käyttäen. Näin menetellen otokseen kuului keskimäärin 50 oppilasta jokaisesta otoskoulusta: pienemmistä kouluista kaikki, keskikokoisista joka toinen ja suuremmista oppilasikäluokista tasavälein joka kolmas yleisopetuksen oppilas koulun kaikista 7. vuosiluokan oppilaista tehdyn aakkosellisen luettelon mukaisesti.

Yhteensä arvioinnin kansalliseen otokseen kuului 4 938 oppilasta, joista 2 497 poikaa ja 2 441 tyttöä.

Kokeen rakenne

Koe sisälsi monentyyppisiä tehtäviä lukutaidon, kirjallisuuden ja tekstitiedon, kielentuntemuksen ja kirjoitustaitojen alalta. Otoskoulujen äidinkielen ja kirjallisuuden opettajien käsityksen mukaan koetehtävät sopivat vaikeustasoltaan kohtuullisen hyvin 7. luokan alkuun ja vastasivat opetussuunnitelman perusteiden tavoitteita.

Lukemisen tehtävät liittyivät sekä tekstien yleiseen ymmärtämiseen että päättelevään lukutaitoon. Kirjallisuuden ja tekstitiedon osiot liittyivät tekstilajien, kirjailijoiden ja teosten tuntemukseen. Mukana oli myös kirjaston käytön ja tiedonhaun perustehtäviä. Kielentuntemuksen osiot liittyivät mm. sanaston ja sanaluokkien hallintaan, lauseisiin ja perussijamuotojen tunnistamiseen. Kirjoitustehtävinä olivat mm. lyhyen kirjetekstin laadinta sekä oikeinkirjoituksen viimeistely.

Koevastausten lisäksi oppilaat antoivat mm. opiskeluasenteisiin ja -tottumuksiinsa liittyviä tietoja erilliselle kyselylomakkeelle. Arviointiin kuului lisäksi koulua ja opetusta koskeva taustaselvitys, johon saatiin informaatiota sekä opettajilta että rehtorilta.

Kokeen toteutus otoskouluissa

Arvioinnin ensimmäisen koetunnin aikana oppilaat lukivat kokeen tekstivihon aineistoa ja vastasivat taustakysymyksiin. Tekstivihkoon sisältyi näytteitä runoteksteistä, kuvia, kaunokirjallista ja asiaproosaa sekä lehti- ja dokumenttitekstiä. Valikoimaan kuului kertovia ja kuvailevia, informatiivisia, ohjaavia, raportoivia ja pohtivia tekstejä.

Väli- tai ruokatunnin jälkeen oppilaat vastasivat varsinaisiin koetehtäviin 75 minuutin aikana, minkä jälkeen kokelailla oli vielä 15 minuuttia aikaa siirtää vastausvalintojaan erilliselle vastauslomakkeelle. Varsinaisessa kokeessa oli 44 tehtävää, joista valtaosa liittyi luettuihin tekstinäytteisiin. Tekstivihko oli esillä kokeen aikana. Osaan kysymyksistä vastattiin kirjoittamalla; monivalintatehtävissä valittiin oikea vaihtoehto annettujen vastausten joukosta.

Miten koevastauksia käsiteltiin?

Otoskouluilla oli mahdollisuus saada nopeasti käyttöönsä koulu-, luokka- tai oppilaskohtaiset diagnostiset koetulokset käyttämällä Excel-pohjaista ilmaissovellusta, jonka sai Opetushallituksesta. Koulut saivat myös lokakuussa 2002 koulukohtaisen pikapalautteen, jossa oli esitelty sekä koulun että koko maan tulosten osalta mm. kokeen pistemäärien jakaumat, otosoppilaiden opiskeluun liittyvien käsitysten profiili sekä oppilaiden käsityksiä 6. luokan äidinkielen tuntien oppisisällöistä ja työtavoista.

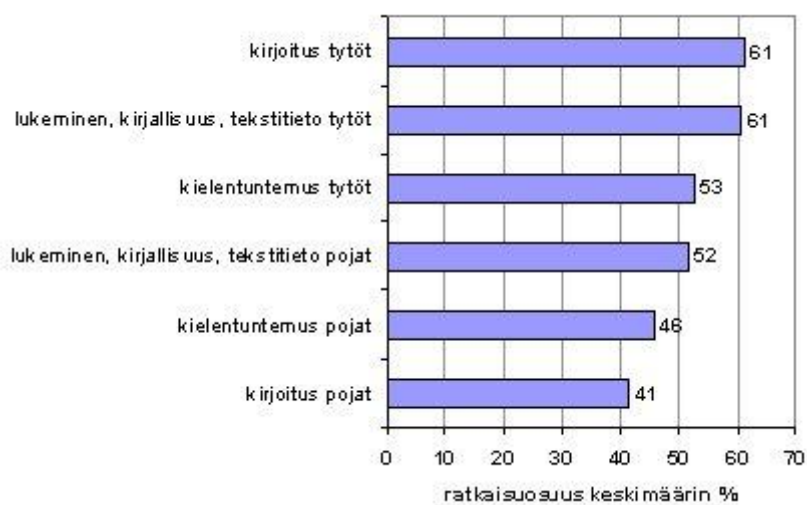
Joka kymmenennen otosoppilaan koevastaukset arvioitiin myöhemmin uudelleen tulosten luotettavuuden varmistamiseksi. Opettajien ja sensorien antamissa kokonaispistemäärissä aineistossa ei ollut huomattavia eroja.

Koetulosten korrelaatio oppilaiden arvosanaan oli 0,70. Aineistoa tarkasteltiin osioittain, tehtävittäin ja osa-alueittain muodostettujen frekvenssijakaumien perusteella ja vakiintuneita tutkimusmenetelmiä käyttämällä. Tulosten tasoa kuvaillaessa kiitettävänä pidettiin sellaista osaamisen tasoa, jossa oli saavutettu yli 70 % kokeen enimmäispistemäärästä. Heikkona puolestaan pidettiin 30 %:n tai sitä alemman tason osaamista kokeen enimmäispistemäärästä laskettuna.

Koetulokset

Osaamisen yleistaso kokeessa oli tyydyttävä. Oppilaat saivat keskimäärin 53 % kokeen enimmäispistemäärästä. Hyviin, kiitettäviin tai erinomaisiin tuloksiin pääsi 33 % otoksen oppilaista. Heikkoja eli hylätyn tason suorituksia oli 8 %:lla oppilaista. Kirjallisuuden, tekstitiedon ja lukemisen taidot olivat heikot 8 %:lla, kielentuntemuksen tiedot ja taidot 15 %:lla ja kirjoitustaidot 22 %:lla oppilaista. Puolet kokeessa heikosti menestyneistä ei ollut koskaan saanut säännöllistä ohjausta (erityisopetusta) kirjoittamisen, lukemisen tai puhumisen vaikeuksiin.

Tyttöjen osaamisen yleistaso oli keskimäärin tyydyttävä (59 % enimmäispisteistä), poikien kohtalainen (47 %). Tyttöjen ja poikien koetulokset erosivat etenkin kirjoitustehtävissä, joissa joka kolmannen pojan kirjoitustaidot osoittautuivat heikoiksi.

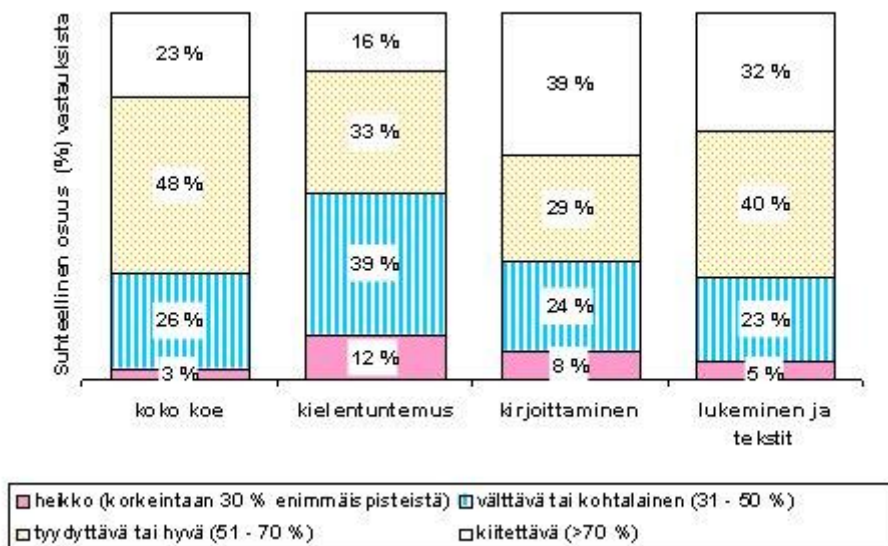
Kuvio 1. Tyttöjen ja poikien taitotaso eri osa-alueilla keskimäärin.

Osaaminen oli suhteellisen samankaltaista koko maassa. Erot eri lääneissä kouluun käyvien välillä olivat keskiarvotasolla suurimmillaan kahden prosenttiyksikön suuruiset. Eri otoskoulujen koepisteiden keskiarvot vaihtelivat kuitenkin 42–67 % maksimipisteistä, joten eri kouluissa 7. luokan äidinkielen ja kirjallisuuden opintonsa aloittaneilla oli hyvin eritasoiset perustiedot ja -taidot. Koulujen erot tulivat näkyville ennen muuta kirjoitustaitojen hallinnan tason suurena vaihteluna.

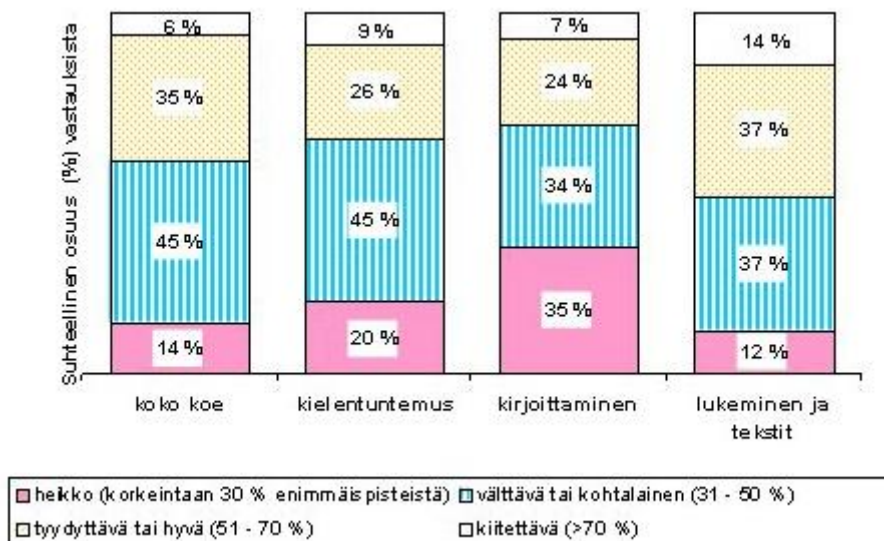
Lukutaidon, kirjallisuuden ja tekstitiedon tehtävien hallinnan taso koko maan otoksessa oli tyydyttävää. Oppilaat ratkaisivat oikein keskimäärin 56 % tehtävistä. Tytöt selviytyivät tehtävistä keskimäärin hyvin (ratkaisuprosentti 61), pojat tyydyttävästi (ratkaisuprosentti 52). Tytöistä 55 % ja pojista 33 % pääsi hyviin tuloksiin. Luetun ymmärtäminen sujui oppilailta keskimäärin hyvin. Yleisiä kirjojen ja kirjaston käyttöön liittyviä käytänteitä (kuten aakkosjärjestyksen soveltamista) sekä tekstilajeja ja kirjallisuustietoa oppilaat hallitsivat keskimäärin kohtalaisesti.

Kielentuntemuksen hallinnan taso oli koko maan otoksessa kohtalainen, keskimäärin 49 % enimmäispisteistä. Tytöt ratkaisivat tehtäviä keskimäärin tyydyttävästi (53 %), pojat kohtalaisesti (46 %). Kielentuntemuksen tehtävissä 34 % tytöistä ja 20 % pojista pääsi hyviin tuloksiin. Sanaston ja sanaluokkien tuntemus oli tyydyttävää, lauseiden tuntemus kohtalaista ja peruskäsitteistä genetiivin tunnistaminen keskimäärin välttävän tasoista.

Kirjoitustaitojen hallintaa mittaavissa tehtävissä oppilaat menestyivät koko maan tasolla keskimäärin tyydyttävästi saaden 51 % maksimipisteistä. Tyttöjen osaaminen oli hyvää (61 %), poikien kohtalaista (41 %). Tytöistä 52 %:lla ja pojista 18 %:lla oli hyvät kirjoitustaidot. Kirjoitustaitojen taso vaihteli huomattavasti kouluittain. Kirjoitusten luettavuus, sisältö ja sanankäyttö arvioitiin keskimäärin tyydyttäväksi, mutta lauserakenteiden ja oikeinkirjoituksen taitotaso oli yleensä kohtalaista tai välttävää. Kirjoitustaidon eri puolista oikeinkirjoitus osoittautui heikoimmiksi hallituksi alueeksi myös äidinkielen oppimistulosten kansallisessa arvioinnissa 6. vuosiluokalla keväällä 2000.

Kuvio 2. Tyttöjen taitotaso kokeessa.

Kuvio 3. Poikien taitotaso kokeessa.

Oppilaiden asenteet ja koetuloksiin yhteydessä olevat tekijät

Koulukohtaisella kyselyllä selvitettiin opetusjärjestelyjä ja resursseja sekä oppilaiden käsityksiä opiskelustaan, äidinkielen taidoistaan ja oppiaineesta. Tytöistä 66 % kertoi opiskelleensa mielellään äidinkieltä ja kirjallisuutta, pojista 39 %. Tytöistä 55 % oli sitä mieltä, että oppiaineessa oli ollut 5. ja 6. luokalla yleensä kiinnostavia tehtäviä – pojista 35 % oli samalla kannalla. Seitsemättä luokkaa opettavista opettajista 89 % kertoi tehneensä hyvin vähän tai ei lainkaan yhteistyötä perusopetuksen 5.–6. luokille äidinkieltä ja kirjallisuutta opettavien kanssa.

Runsas kielentuntemuksen (sanaston, oikeinkirjoituksen ja kieliopin) opetus äidinkielen tunneilla ja aktiivinen kirjojen lainaaminen vapaa-ajan lukemista varten olivat yhteydessä hyviin tuloksiin kaikilla kokeessa arvioiduilla oppiaineen osa-alueilla, hieman eri tavoin tyttöjen ja poikien ryhmissä. Sen sijaan yhteyttä parempiin tuloksiin ei ollut esimerkiksi sillä, miten usein äidinkielen tunneilla oli työskennelty sanoma- tai aikakauslehtien parissa tai luettu kaunokirjallisuutta.

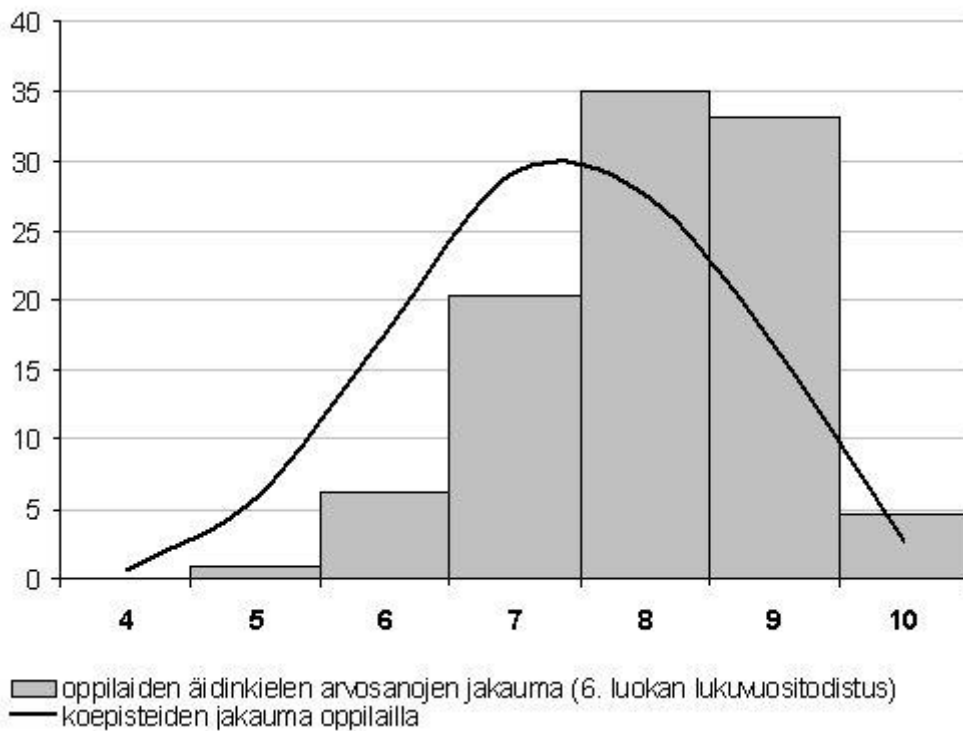
Oppilaiden ilmaisemalla käsityksellä omista mahdollisuuksistaan äidinkielen oppijana oli tilastollisesti merkitsevä yhteys koetuloksiin. Oppiaineen kiinnostavuutta ja hyödyllisyyttä koskevien käsitysten yhteydet tuloksiin olivat lievästi positiiviset. Arvioinnissa hyviin tuloksiin pääsivät ennen muuta oppilaat, joilla kokemuksensa mukaan oli ollut mahdollisuus saavuttaa hyviä tuloksia oppiaineen opinnoissa ja jotka myös arvioivat tarvitsevansa oppiaineen tietoja ja taitoja tulevissa opinnoissaan.

Oppilaiden arvosanat

Oppilaan äidinkielen ja kirjallisuuden arvosana oli ollut 6. luokan keväällä keskimäärin 8,07. Yleisin arvosana tytöillä oli 9, pojilla 8.

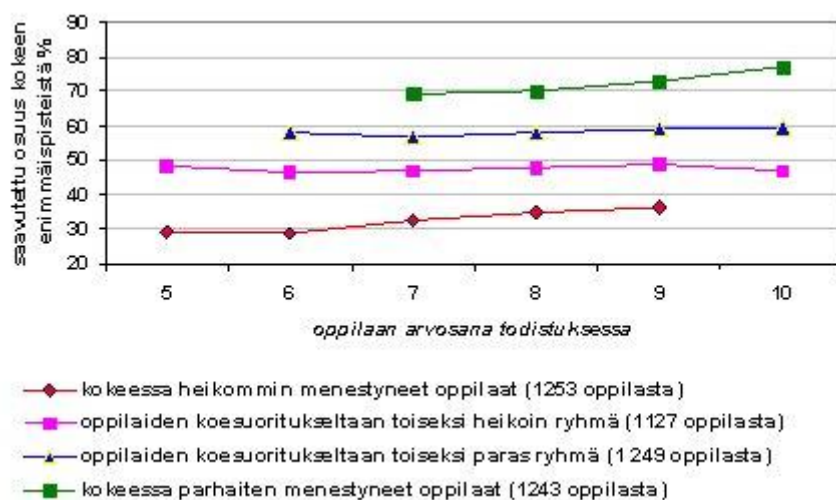
Lukuvuositodistusten arvosanojen perusteella 73 % oppilaista oli saavuttanut 6. luokan päättövaiheessa hyvät, kiitettävät tai erinomaiset äidinkielen taidot. Koetulosten perusteella 33 % oppilaista oli päässyt

tällaiselle taitotasolle. Seitsemännen luokan äidinkielen opettajien arvion mukaan opetukseen vuosina 2000–2002 tulleiden oppilaiden äidinkielen ja kirjallisuuden tieto- ja taitotaso oli ollut keskimäärin tyydyttävä.

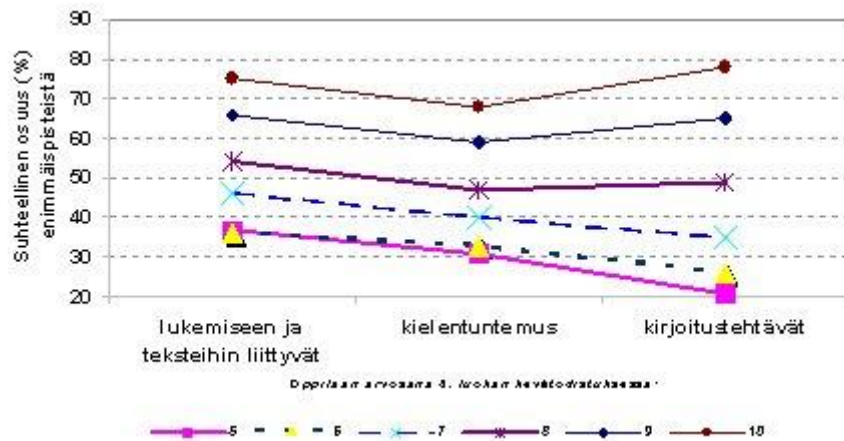
Kuvio 4. Arvosanat ja koetulos.

Oppilaiden lukuvuositodistuksissa 6. luokan keväällä sovellettu arvosana-asteikko oli suppeampi kuin oppiaineen taitojen hajonta kokeen perusteella. Samantasoisesti kokeessa menestyneiden oppilaiden todistusarvosana on voinut olla hyvinkin erilainen.

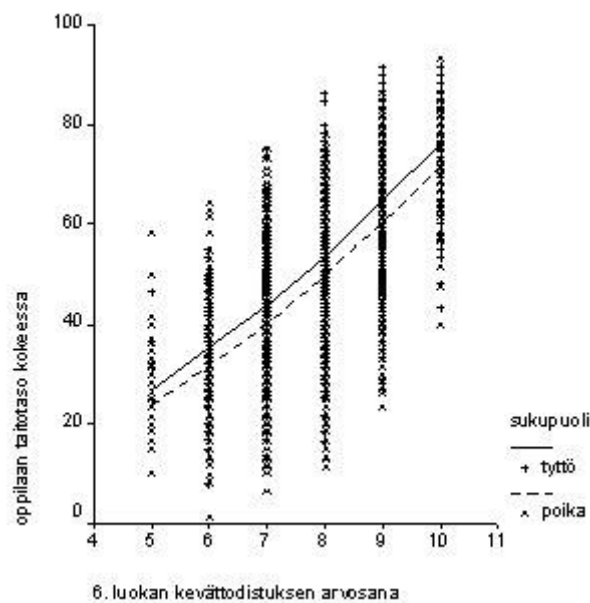
Kuvio 5. Oppilaiden 6. luokan keväällä saamia arvosanoja vastaava osaamisen taso kokeessa eri tavoin menestyneiden oppilaiden ryhmissä. Kuvio havainnollistaa, miten erilaisin taidoin saman arvosanan 6. luokan lukuvuositodistukseensa saaneet oppilaat ovat aloittaneet 7. luokan äidinkielen ja kirjallisuuden opintojaan.

Oppilaiden saamat todistusarvosanat eivät ilmaise yhdenmukaisesti osaamisen tasoa oppiaineen eri osa-alueilla. Arvosanat vastasivat yleensä kohtuullisesti (joskin kauttaaltaan liian korkeina) oppilaiden taitoja tekstin vastaanottamiseen liittyvien tehtävien osalta, mutta kirjoitustaitojen ja kielen hallinnan osoittajina todistusarvosanat olivat keskimäärin liian korkeita. Mikäli kaikkien kokeeseen sisältyneiden oppiaineen osa-alueiden hallinta olisi ollut mukana oppilaan lukuvuositodistuksen numerossa, olisi useimmilla ollut selkeästi alempi numero. Keskimäärin oppilaiden 6. luokan lukuvuositodistusten äidinkielen ja kirjallisuuden arvosana oli yhtä numeroa liian korkea suhteessa arvioinnissa osoitettuun näyttöön.

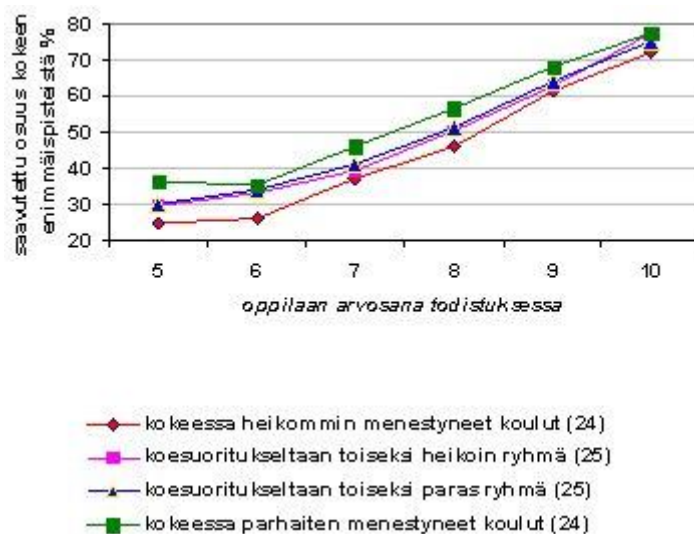
Kuvio 6. Miten koulussa eri tavoin suoriutuneet oppilaat menestyivät kokeessa?

Arvosanoja oli annettu 6. luokan lukuvuositodistuksissa tytöille ja pojille eri perustein siten, että pojilta ei ollut edellytetty yleensä aivan samantasoista osaamista kuin tytöiltä.

Kuvio 7. Oppilaiden arvosanojen yhteys koetulokseen.

Myös eri kouluista 7. luokan opetukseen samantasoin 6. vuosiluokan lukuvuositodistuksen arvosanoin tulleiden oppilaiden perustiedot ja -taidot vaihtelivat.

Kuvio 8. Oppilaiden 6. luokan lukuvuositodistukseen saamia arvosanoja vastaava osaamisen taso eri kouluryhmissä.

Keskeiset havainnot ja päätelmät

Eri kouluissa 7. luokan opintonsa aloittaneiden oppilasryhmien välillä oli suuria eroja mm. kirjoittamisen perustaitojen hallinnassa.

Tytöt menestyivät paremmin kuin pojat. Tyttöjen ja poikien koetulosten ero oli huomattava. Joka kolmannen pojan kirjoitustaidot ovat heikot. Suuri osa pojista ei yleensä ole kiinnostunut oppiaineesta.

Alueelliset erot olivat suhteellisen pienet.

Lukutaidon, kirjallisuuden ja tekstitiedon tehtävistä tytöt selviytyivät keskimäärin hyvin, pojat tyydyttävästi. Kirjojen ja kirjaston käyttöön liittyvien yleisten käytänteiden (kuten aakkosjärjestyksen) soveltamisessa tuli näkyville puutteita.

Kielentuntemuksen hallinnassa tuli näkyville puutteita. Peruskäsitteistä lauseiden tuntemus ja genetiivin tunnistaminen ei yleensä sujunut tyydyttävän tasoisesti.

Kirjoitustaitojen hallinta oli tytöillä hyvää, pojilla vain kohtalaista. Taitojen hajonta oli suurempaa kuin 6. luokan oppilaiden kirjoitustaitojen arvioinnissa vuonna 2000, ja taso vaihteli huomattavasti kouluittain. Lauserakenteiden ja oikeinkirjoituksen yleistaso jäi kohtalaiseksi tai välttäväksi.

Arvosana-asteikon käyttö 6. luokan lukuvuositodistuksissa ei vastannut arvioinnissa esiin tullutta osaamisen hajontaa. Arvosanojen perusteella 73 %:lla oppilaista olisi hyvät tiedot ja taidot. Koetulosten perusteella 33 % oppilaista osoitti tällaista taitotasoa. Yli puolet (57 %) koetta toteuttaneista opettajista piti kuitenkin kokeen vaikeustasoa sopivana.

Kirjoitustaitojen ja kielentuntemuksen tason osoittajina oppilaiden todistusarvosanat olivat selvästi liian korkeita, mutta ne vastasivat yleensä kohtalaisesti tekstin vastaanottamisen taitojen tasoa.

Arvosanoja oli annettu tytöille ja pojille eri perustein 6. luokan lukuvuositoluiduksissa. Huolestuttavaa oli myös se, että oppilaita siirtyi eri yläasteen kouluihin samoin 6. luokan arvosanoin, mutta varsinkin eritasoisin oppiaineen perustiedoin ja -taidoin.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksesta 80 % annetaan kuuden ensimmäisen kouluvuoden aikana, joten riittävä perustaitojen harjoittelu on taattava kaikissa kouluissa.

Oppilaita on tarpeen kannustaa monipuoliseen vapaa-ajan lukuharrastukseen. Samalla tulisi tehostaa kielentuntemuksen ja kirjoituksen perustaitojen, varsinkin oikeinkirjoituksen, opiskelua oppitunneilla mm. työtapoja ja harjoittelun sisältöjä kehittämällä.

Opettajankoulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa on tarpeen paneutua kirjoituksen ja kielentuntemuksen didaktiikkaan sekä oppiaineen oppilasarvioinnin käytäntöihin.

Oppiaineen oppilasarviointia on syytä kehittää yhdenvertaisemmaksi ja pedagogiselta ohjausvaikutukseltaan tarkoituksenmukaisemmaksi.